

ВІДГУК

**офіційного опонента на кандидатську дисертацію
Сізової Нінелі Степанівни «Хорова культура Вінниччини другої
половини ХІХ – першої третини ХХ століття»
Спеціальність 26.00.01 – теорія та історія культури
(мистецтвознавство)**

Як засвідчують обставини бурхливого сьогодення, Україна переживає нині один із найдраматичніших періодів своєї історії. З огляду на це, виключно важливого значення набувають наукові дослідження, у яких детально аналізуються культурно-історичні параметри розвитку різних регіонів України як складових єдиного процесу національного культуротворення. Саме до таких досліджень слід, на наш погляд, віднести кандидатську дисертацію Нінелі Степанівни Сізової «Хорова культура Вінниччини другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття» за Спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Поданий до розгляду текст дисертації та автореферату засвідчує, що дослідження складається зі вступу, трьох розділів, структурованих на вісім підрозділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг дисертації 324 с., із яких 189 с. основного тексту. Список використаних джерел становить 355 найменувань.

Позитивною рисою дисертації є простежувана у ній спрямованість на з'ясування загальних еволюційних закономірностей, котрі характеризують культурно-історичну специфіку розвитку хорової культури Вінниччини в межах, детермінованих чітко визначеними хронологічними параметрами. У зв'язку з цим, видається цілком слушним прагнення дисертантки залучити до наукового аналізу різні площини музикознавчої та історико-біографічної проблематики, на перетині яких, зрештою, й формується евристично-когнітивна концепція пропонованої до розгляду дисертаційної праці.

З огляду на це, важливо відзначити, що кожен із трьох розділів дисертації має власний, до певної міри автономний, хоча в загальних рисах універсальний, фактологічний вектор. Це дає змогу дисертантці охопити у

масштабі всього дослідження як теоретичні питання специфічно хорознавчої проблематики, так і сформувані, водночас, достатньо об'ємне уявлення про перебіг культурно-історичних процесів та мистецьких тенденцій, в умовах яких розгорталася діяльність багатьох видатних представників тогочасного сакрального і світського хорového мистецтва (зокрема, М. Леонтовича, Г. Давидовського, Р. Скалецького). Зрештою, саме ця поліаспектна інформативність переконливо засвідчує наполегливість і скрупульозність здійснених Н. Сізовою наукових пошуків, визначаючи вагому наукову і практичну цінність даної роботи.

Водночас, поряд із позитивними моментами дослідження, вважаємо за потрібне звернути увагу й на окремі недоліки роботи. У переважній більшості вони стосуються не суті викладених автором спостережень, а специфіки їх формулювання. Тож, розглянемо їх дещо детальніше.

Як засвідчує проведений аналіз тексту дисертації, домінуючим принципом організації наукового матеріалу постає у ній наративний виклад, значною мірою наближений до дидактично структурованого монографічного концепту дослідження. Це неабияк простежується у тих розділах, які пов'язані з аналізом суспільно-історичної специфіки основної проблеми дослідження. У значній мірі застосування такого підходу є цілком виправданим і, вочевидь, зумовлене складністю й поліаспектністю аналізованих культурно-історичних і мистецтвознавчих аспектів висвітлюваної проблематики. Втім, водночас, слід нагадати, що дисертаційний тип дослідження передбачає не лише виклад певної фактології, але й уміння виявити і підкреслити різні наукові позиції, іноді навіть діаметрально протилежні, в оцінці певної проблеми або її складової. Цього, на жаль, іноді бракує в аналізованій праці. У зв'язку з цим, мимоволі, звертає на себе увагу недостатньо персоніфікований авторський ракурс, виявлений дисертанткою при аналізі різних наукових джерел. Так, наприклад, у ряді випадків, де дисертантка подає огляд різних наукових спостережень, слід було б вийти за межі звичайної констатації викладених міркувань, виявивши власне

ставлення до аналізованих праць та отриманих у них результатів, й окресливши при цьому, так би мовити, евристичний «рельєф» у сфері досліджуваної проблематики.

Поряд із цим, не можна проминути увагою і деякі логічні неузгодженості, котрі іноді зустрічаються в окремих спостереженнях. Так, зокрема, на початку підрозділу 2.1. «Історичні умови розвитку хорової культури Вінниччини» читаємо: «Дієвим наслідком для розвитку культури подільських земель стало відродження російським царизмом православ'я» (Дис.С.57). На перший погляд, все чітко й переконливо. Якби не один нюанс: адже, виходячи зі змісту фрази насправді йдеться не про наслідок, а чинник або фактор впливу. У такому разі дане речення мало б звучати так: « Дієвим чинником для розвитку культури подільських земель стало відродження російським царизмом православ'я».

Іноді окремі формулювання застосовані у дисертації потребують додаткового уточнення і конкретизації з позиції загальноновизнаних дефініцій, поширених у сучасному музикознавчому обігу. Це стосується як тексту дисертації, так і автореферату. Зокрема, на С. 7. (Автореф.) читаємо наступне: «Учениці училища виконували під час богослужіння *прості наспіви* (курсив тут і далі наш – І. Т.) та партесний спів». Виникає цілком логічне запитання: – А про що, зрештою, тут йдеться? Якщо з партесним співом ще більш-менш щось зрозуміло, хоча й також дещо розпливчасто, то з *простими наспівами* справа значно складніше, адже у данному формулюванні відсутня не лише жанрова та богослужбово-функціональна характеристика цих наспівів, але навіть не визначено світський чи церковний вектор їх застосування. Цієї плутанини легко можна було б уникнути, застосувавши замість визначення «прості співи» згаляновживану більшістю сучасних вітчизняних науковців дефініцію «паралітургічні співи».

Вказане зауваження цілком ідентично проектується й на визначення, застосоване Н. Сізовою у підрозділі 2.3. «Церковний хоровий спів на Вінниччині» у абзаці, в якому йдеться про виконання «релігійних пісень

польською мовою» (Дис. С. 108). Як впливає із смислового контексту цю фразу, як і у попередньому випадку, цілком можна було замінити уточненим варіантом, а саме – виконання «паралітургічних пісень», що відразу засвідчило б їх факультативну й, водночас, демократичну специфіку застосування у порівнянні з обов'язковими складовими католицького богослужіння.

Водночас, видається доцільним доповнити спостереження автора дисертації деякими уточненнями щодо застосування у церковній практиці Вінничини окремих богослужбових збірників. Так, наприклад, у фрагменті підрозділу 2.3. «Церковний хоровий спів на Вінничині» (Дис. С.110), в якому йдеться про використання «Богогласника», корисно було б, на наш погляд, поряд із важливою і цікавою інформацією історичного характеру, вказати лаконічно, принаймні, у вигляді зноски, загальні відомості про структуру цього збірника, а також припущення про авторство окремих пісень моралізаторського, релігійно-філософського змісту, окремі з яких вітчизняні провідні дослідники, зокрема О. Шреєр-Ткаченко, Л. Корній, Ю. Медведик, опосередковано пов'язують із творчістю Г. Сковороди

Окреме побажання стосується доцільності використання автором певних ілюстративно-інформаційних схем, які б візуально доповнили здійснений дисертанткою аналіз стосовно місць розташування на території Вінничини певних хорових осередків та церковних шкіл. Застосування таких схем, зокрема було б, вочевидь, не зайвим у підрозділі 2.3. «Церковний хоровий спів на Вінничині», де автор дослідження інформує читача про регіональну специфіку конкретних об'єктів музично-хорової інфраструктури. Такий підхід тим більш видається виправданим, якщо зважити на його загальну поширеність, а також на те, що його застосовують за аналогічної специфіки викладу матеріалу цілий ряд сучасних вітчизняних науковців, зокрема А. Іваницький, О. Бенч, Н. Пиж'янова, О. Скопцова та ін.

Водночас, вказані недоліки не є принциповими і не порушують логічної цілісності і послідовності дисертаційного дослідження.

При загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження Н. С. Сізової, все ж вважаємо за потрібне поставити дисертантці декілька запитань:

1. У чому, на Ваш погляд, найвиразніше простежуються спільні риси та відмінності між творчими постатями Р. Скалецького та Г. Давидовського?
2. Чи не могли б Ви охарактеризувати вплив мультикультурних та мультиетнічних чинників на становлення мистецького світогляду М. Леонтовича на часи його перебування у культурно-музичному середовищі Вінниччини?
3. Чи зустрічалися Вам у процесі роботи над дисертацією архівні документи чи факти, які засвідчують мистецький компроміс, а можливо, й творчу взаємодію різноконфесійних хорових колективів Вінниччини у період, окреслений хронологічними межами дисертаційного дослідження.
4. У чому ви вбачаєте Ваш особистий дисертаційний внесок у площині архівно-пошукової діяльності?

Висловлені зауваження аж ніяк не знижують наукового значення дисертації Н. С. Сізової «Хорова культура Вінниччини другої половини XIX – першої третини XX століття», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури. Зміст дисертації, основні положення і результати дослідження адекватно відображені в авторефераті та фахових публікаціях.

Текст дисертаційного рукопису, поданий до розгляду Вченої Ради, переконує в тому, що проведене наукове дослідження є цілком оригінальною ґрунтовною працею, виконаною відповідно до вимог МОН України, а її автор, Сізова Нінель Степанівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри
музичного мистецтва
Київського національного
університету культури і мистецтв

Тилик І. В.

